

Juventut rural

Reptes i oportunitats

de la participació juvenil en entorns rurals

1

2

L'art, la cultura i el patrimoni

per a construir noves narratives creades per la joventut rural, per a la joventut rural

3

Espais i ecosistemes

col·laboratius per a la cultura jove des de les perifèries

4

Mobilitat europea:

una eina per a activar i consolidar una joventut rural compromesa

5

**L'art i la cultura
per a fomentar la
participació juvenil
en territoris rurals**

GENERALITAT
VALENCIANA

IVAJ

Institut Valencià
de la Joventut

europimpulser
NETWORK

Coordinador: Jean-François Alberghi

Autores: Jean-François Alberghi y Mireia Alemany Pereira

Colaboradores: Llanos Godes Medrano y Chelo Santamaría Díaz

Corrección castellano y traducción valenciano: Manuel Gil

Diseño y maquetación: Lola Escortell_ lola@lolae.net

Fotografies, part d'elles cedides per: Giulia Giannoccolo y Milo Maselli

Edita: IVAJ www.ivaj.es

04

Joventut rural

08

Reptes i oportunitats de la participació juvenil en entorns rurals

12

L'art, la cultura i el patrimoni per a construir noves narratives creades per la joventut rural, per a la joventut rural

16

Espais i ecosistemes col·laboratius per a la cultura jove des de les perifèries

20

Mobilitat europea: una eina per a activar i consolidar una joventut rural compromesa

Joventut rural

És clar que no existeix, i no pot existir, una definició única de què és la joventut rural. Segurament aquesta definició canviarà a cada territori en funció de les seues problemàtiques específiques i de les condicions de vida que ofereix a les persones joves que hi habiten. Tot i això, el nostre treball en els darrers anys (abans i després de la pandèmia de COVID-19) en aquests territoris considerats perifèrics ens ha permés identificar algunes característiques que faciliten l'anàlisi dels reptes i les

oportunitats per a la joventut en aquests espais allunyats dels epicentres culturals, socials i econòmics que són les grans urbs.

Ací hi ha algunes pistes per a començar a reflexionar sobre aquesta problemàtica.

La situació geogràfica i l'aïllament:

La situació geogràfica és una característica clau per a entendre la problemàtica de la joventut rural.

Defineix, en molts casos, el nivell d'aïllament de la gent jove quant a la dificultat de poder accedir als espais de trobada, d'oci, de participació o de cultura que són l'àmbit de l'educació no formal per a la joventut.

Aquest aïllament no es mesura simplement per la distància entre el lloc on viuen i els principals centres urbans: es mesura tenint en compte diferents paràmetres com, per exemple, els mitjans de transport disponibles, les opcions culturals, esportives i d'oci

pròximes, les dinàmiques juvenils del territori o els centres educatius existents.

Encara que a les ciutats aquestes opcions i infraestructures solen estar disponibles i ser assequibles, la joventut dels territoris rurals té més dificultats per a gaudir-ne. Internet ha permès reduir algunes d'aquestes distàncies, però la dificultat d'accés a espais de socialització i de participació per a la joventut encara és un fre al treball a l'àmbit de l'educació no formal i a la participació juvenil en general.

L'edat:

L'edat és un altre concepte clau per a treballar amb la població juvenil. Si de manera general una persona jove de 16 anys té poc a veure amb una altra de 25, aquestes diferències solen estar encara més marcades en entorns rurals per les experiències de vida a què tenen accés en funció de la seua edat.

Les persones joves de menys de 18 anys solen viure al territori mentre estudien secundària o batxillerat a l'institut: es tracta de la població juvenil més present als territoris rurals, ja que segueixen vivint allà (en molts casos amb la perspectiva d'anar-se'n prompte per a estudiar a la universitat).

Les persones joves de 18 a 24 anys solen ser la població més absent d'aquests territoris; la majoria s'han anat a estudiar o treballar a les ciutats. Cal ressenyar que part d'ells tornen els caps de setmana, en vacances o durant les festes, però solen desenvolupar la seua vida quotidiana en altres espais.

La franja d'edat de persones joves de més de 24 anys varia molt en funció del territori i del potencial d'atracció. Sovint trobem persones joves que decideixen instal·lar-se en territoris rurals perquè hi troben una manera de viure que satisfà les seues necessitats o inquietuds.

Així doncs, la relació de la població jove amb els seus territoris rurals d'origen varia en funció de la franja d'edat de què parlem. Passa de ser "un territori on viuen perquè és on viuen els seus pares" (i, en molts casos, també els seus avis), al "territori del qual provenen i al qual tornen de vegades" o, en alguns casos, "el lloc on han escollit viure". Per tant, els mecanismes d'educació no formal que es posen en marxa en aquests territoris hem de poder adaptar-los a aquests contextos i públics, desenvolupant estratègies adequades per a cada rang d'edat per a aconseguir que els territoris rurals segueixen sent llocs atractius per a la joventut.

El repte de la despoblació juvenil: anar-se'n... i tornar?

El fenomen de la despoblació que va entrar a les agendes polítiques i mediàtiques fa uns 5 o 6 anys és en realitat un problema de despoblació juvenil. Efectivament, gran part dels territoris rurals continuen tenint una població habitual envellida i, moltes vegades, una altra estacional més jove, especialment els caps de setmana o en períodes de vacances. En qualsevol cas, un poble que ja no té joves està condemnat a desaparèixer.

La lluita contra la despoblació juvenil es converteix, així, en un repte central si volem mantindre vives les zones rurals. És més, davant dels reptes del canvi climàtic, pareix evident que les zones no urbanes han de complir un paper de primera línia i esdevenir espais sostenibles i generadors d'alternatives i innovació que contribuïsquen a aportar solucions als grans reptes de la nostra època.

En aquest sentit, el treball juvenil en general i l'educació no formal en particular han de ser al centre de la definició de noves estratègies que fomenten la connexió de la joventut amb el seu territori i contribuïsquen a fer-ho més atractiu. L'educació no formal ha de capacitar i acompanyar la joventut rural perquè aquesta pugui imaginar viure a les zones rurals en un futur més o menys llunyà.

No obstant això, aquestes estratègies no es poden centrar a "mantindre els joves al poble". La mobilitat (cap a la ciutat, cap a altres regions o països) és un element positiu per al desenvolupament personal i professional de les persones joves i una oportunitat per al poble, perquè la joventut pugui adquirir competències i experiències que no podrien adquirir altrament. El repte és, en aquest sentit, mantindre la connexió entre la joventut i el territori, proporcionant oportunitats perquè les persones joves puguin tornar quan ho desitgen i fins i tot atraient persones joves nascudes en entorns urbans.

El treball juvenil en zones rurals ha de proporcionar, així, un imaginari individual i col·lectiu en què les persones joves puguin inventar i projectar la seua vida d'acord amb les seues necessitats personals o familiars i amb les seues ambicions socioeconòmiques.

El canvi de paradigma i la necessitat de noves narratives creades per i per a la joventut rural:

La crisi de la COVID-19 patida entre 2020 i 2022 va generar grans canvis als territoris rurals. Entre els principals, podem destacar el canvi de percepció del món rural, que va deixar de ser vist com “un lloc remot en perill d’extinció” i esdevingué “el refugi on viure una vida més sana”. L’auge del teletreball en aquest període va reforçar també aquesta nova percepció del món rural alhora que va oferir noves oportunitats. En només uns mesos, la ruralitat va passar col·lectivament de ser un record del passat a convertir-se en una opció de present i de futur més sostenible.

Aquest canvi de perspectiva està arribant també a orelles i ulls de la joventut rural, la qual es troba,

inesperadament, habitant un territori atractiu per a la resta del món, quan, moltes vegades, havia escoltat que l’única alternativa de desenvolupament personal o professional passava necessàriament per abandonar el poble. Aquest canvi de paradigma ha d’acompanyar-se d’un canvi en les narratives més comunes sobre el món rural i, en aquest canvi, la joventut ha de tindre un paper actiu, aportant-ne les visions, idees, aspiracions i somnis de futur.

D’aquesta manera, el foment de la participació juvenil esdevé una prioritat per a aconseguir la implicació de les persones joves en la generació d’aquestes noves narratives.

La necessitat de polítiques de joventut específiques per als territoris rurals:

Les noves narratives no es poden generar per si mateixes. Han d’estar al centre de noves pràctiques i polítiques juvenils als territoris rurals per a fomentar i facilitar la participació i la creativitat de la joventut i generar espais on les persones joves puguin construir el seu futur i el de les seues comunitats.

No obstant això, la diversitat de situacions presents en aquests territoris implica el desenvolupament de mecanismes de resiliència basats en els recursos disponibles a cadascun.

Les polítiques juvenils s’han de mirar des d’un altre prisma, implicant directament la societat civil i creant al voltant d’aquesta problemàtica ecosistemes de persones i organitzacions (públiques o privades) associades per a donar suport a la joventut en la creació d’espais de participació, dels quals deuen nàixer noves narratives i polítiques. Aquesta via és l’única que pot funcionar: les persones joves només acceptaran “polítiques” si són elles les que les generen. Si hi ha dubtes sobre això, només cal preguntar-los.

Reptes i oportunitats

de la participació juvenil en entorns rurals

Els temps canvien i, alhora, canvien també els interessos de la joventut. Els treballadors i treballadores juvenils presents a les formacions "Joventut rural: participació, col·laboració i creativitat per a la dinamització juvenil en territoris rurals", organitzades per l'IVAJ a l'octubre de 2022 a les 3 províncies de la Comunitat Valenciana, destaquen que les propostes d'activitats generarien més interès si estigueren impulsades per les mateixes persones joves.

Durant les sessions realitzades en el marc d'aquestes formacions, es va posar sobre la taula una necessitat present a les zones

rurals del territori valencià: l'escassetat d'oferta cultural i d'oci. Als pobles de baixa densitat poblacional no hi ha una gran oferta d'oci i, pel que fa a la joventut, es redueix al derivat de les festivitats de les seues localitats o de les localitats veïnes.

Les entitats, associacions i professionals que treballen amb la joventut són presents als territoris rurals per a oferir a la població més jove alternatives a aquest tipus d'oci, però és habitual que el seu treball passe desapercbut. Les persones joves que sí que coneixen aquestes entitats o la figura del treballador o treballadora juvenil i

Xàtiva, 24 d'octubre de 2022

Alacant, 25 d'octubre de 2022

estan motivades per a participar en les activitats que proposen els departaments locals de joventut, de vegades no ho poden fer per la manca de disponibilitat o per la sobrecàrrega escolar.

També és notable l'escassetat d'espais que afavorisquen la participació juvenil. Convé llavors treballar directament amb la joventut en la creació d'aquests

espais, que s'han de definir i construir d'acord amb les necessitats i els criteris de les persones joves que hauran d'apropriar-se'ls.

Comunicació i difusió ineficaç

En aquesta definició de noves estratègies i espais per a fomentar la participació de la joventut rural, una comunicació eficaç i encertada pareix clau. La informació sobre els serveis oferits pels departaments de joventut no pareixen arribar al públic objectiu. En aquest sentit, un problema fonamental és la impossibilitat per a una gran quantitat de treballadors i treballadores de l'àmbit de la joventut d'accedir a les persones joves a través dels centres educatius, cosa que permetria una relació més directa i immediata.

La definició de mecanismes i canals de comunicació adequats per a la joventut rural i els seus interessos és, per tant, una de les claus per al foment de la participació. Es reconeix que involucrar les persones joves en la definició i la concreció d'aquests mecanismes de comunicació pot ser una solució idònia que facilitaria una millor connexió entre la joventut i els diferents agents del territori.

Escasos recursos i pressupost

Benicàssim, 27 d'octubre de 2022

També es reconeix que el treball juvenil en territoris rurals disposa de poc pressupost, per la qual cosa s'enfronta a grans dificultats a l'hora de portar-se a terme. Aquestes dificultats econòmiques s'uneixen a l'escassetat de recursos de què disposen els professionals, per exemple, quant als materials necessaris per al desenvolupament de les activitats o a la disponibilitat d'espais de treball i reunió adequats.

Distàncies i falta de transport

D'altra banda, tenint en compte les característiques del territori rural, és habitual que existisca només un o una professional de joventut amb un àmbit d'actuació que abaste diversos pobles a la mateixa zona. Per això, davant la manca de recursos, pot ser que l'activitat dissenyada es faça tan sols en un d'ells, i això suposa una pèrdua de gent jove potencialment interessada

a participar-hi. El motiu d'aquesta pèrdua de participants és l'absència de mitjans de transport: la xarxa de transport públic hauria de millorar a les àrees rurals per a promoure i facilitar la mobilitat de la joventut, ja que actualment les connexions no faciliten que les persones joves puguin arribar als pobles veïns.

Falta de reconeixement i suport institucional

Tots aquests reptes poden englobar-se, per altra banda, en la manca de reconeixement i de suport institucional al treball juvenil, que afecta el treball dels i les professionals de joventut en l'exercici de les seues tasques. Hi ha unes demandes per part dels treballadors i

les treballadores juvenils de l'administració pública, així com per part de les associacions i organitzacions del sector privat, que pareixen no estar tingudes en consideració per part de les persones que prenen les decisions en l'àmbit polític.

Oportunitats

Tot i això, malgrat aquests obstacles, els territoris rurals ofereixen una sèrie d'avantatges i oportunitats que convé saber identificar i utilitzar.

En primer lloc, **cal prioritzar les necessitats**. Com ja hem comentat, els interessos de la joventut canvien amb el temps. En aquest sentit, cal definir mecanismes de consulta a la joventut que permeten adaptar les propostes a aquestes noves motivacions. Cal estar al dia per a saber donar resposta i proposar iniciatives atractives i motivadores per a les persones joves. Tenint en compte les seues necessitats i prioritats, no només hauríem de reformular **les iniciatives** que llancem, **sinó reformular-les en estreta col·laboració amb la joventut**: escoltem i acompanyem les persones joves perquè siguin elles les que posen en marxa aquestes activitats, que probablement funcionen millor o tinguen més èxit.

Una altra de les grans oportunitats que podrien donar resposta als reptes anteriorment plantejats és el foment de la **col·laboració amb altres agents** presents al territori. Els projectes en xarxa faciliten l'accés als recursos necessaris, es fonamenten en una experiència més gran i tenen el suport

d'una xarxa de contactes més extensa. Els i les participants a les formacions es van adonar que venien de contextos similars i que, mitjançant la col·laboració, podien descobrir diferents respostes a reptes compartits. Les relacions de proximitat i la fàcil identificació dels actors del territori ofereixen un verdader avantatge que convé saber aprofitar per a desenvolupar propostes col·laboratives i integradores.

Finalment, cal **renovar els canals de comunicació**. Cal repensar com s'utilitzen els canals existents per a aconseguir fer arribar a les persones joves la informació i que aquesta els resulte interessant i capte la seua atenció. Convé també desenvolupar estratègies de comunicació i difusió coordinades i en xarxa entre els diferents agents del territori, per tal de garantir-ne una millor cobertura.

L'art, la cultura i el patrimoni

per a construir noves narratives creades per la joventut rural, per a la joventut rural

L'art, la cultura i el patrimoni són eines molt potents per a fer front als diferents reptes ja esmentats i capitalitzar les oportunitats oferides a la joventut rural. Pensem a més que, en el nou paradigma de la ruralitat post-COVID, els territoris rurals es poden convertir en veritables espais d'innovació on la joventut pugui dissenyar un futur aprenent del passat. La utilització

de l'art, la cultura i el patrimoni com a instruments per al foment de la dinamització juvenil obri un ventall enorme d'oportunitats.

Entre els principals avantatges, podem destacar els següents:

Crear alternatives a “allò de sempre”:

no hi ha dubte que el pes de la tradició és moltes vegades més important als pobles que a les ciutats. Voler seguir camins diferents als altres pot resultar més difícil per la pressió social, la manca de referències o, simplement, pels escassos mitjans disponibles. Les activitats relacionades amb l'art, la cultura o el patrimoni poden oferir alternatives d'oci per a la joventut i, alhora, poden impulsar noves dinàmiques juvenils al territori.

Fomentar l'emergència de nous

grups de joves: la generació de nous espais creatius i reflexius al voltant d'aquestes pràctiques creatives ofereixen a la joventut la possibilitat d'interactuar amb gent jove, de vegades externa als seus cercles de família i amistats. Aquests nous grups creats es constitueixen per elecció i interès, moltes vegades com vectors de passions, i són una oportunitat per a crear noves dinàmiques col·lectives que cal acompanyar cap a l'autogestió.

Estimular la creativitat i el

pensament crític: aquests nous espais i grups de treball són verdaderes oportunitats perquè la joventut pugui eixir de la seua zona de confort i desenvolupar el seu potencial creatiu, mirant cap a direccions on no solien mirar abans. Així, aquestes activitats es converteixen en espais per a desenvolupar el seu pensament crític i afirmar-ne la personalitat i identitat, així com per a créixer tant a nivell personal com professional.

Adquirir noves competències

i trobar nous talents: aquests desenvolupaments tant personals com, en alguns casos, professionals també són l'oportunitat per a desenvolupar noves habilitats i identificar nous talents. Les arts escèniques són, per exemple, una eina molt potent per a treballar l'organització i el treball en grup mitjançant la producció d'espectacles. Les actituds de lideratge també es poden revelar mitjançant

aquestes activitats creatives i col·lectives.

Facilitar l'autogestió d'aquests

espais: encara que el primer impuls d'aquests espais de creativitat per a la joventut pot sorgir des d'una iniciativa “adults”, és fonamental posar des de l'inici la gent jove al centre del procés grupal, facilitant-ne les eines per a la construcció del grup i la seua futura autogestió. També cal deixar el grup lliure per a traçar el seu propi camí (encara que ens pugui parèixer equivocats) i, en alguns casos, cometre errors. Aquests espais són llocs d'aprenentatge no formal i de participació per a la joventut, i són ells i elles qui han de definir els objectius, les pautes, els llenguatges i les ambicions.

Generar noves narratives creades per la joventut i per a la joventut:

aquests espais de creativitat, de pensament crític i d'educació no formal es poden convertir en noves narratives creades per i per a la joventut rural, llocs on expressen, segons les seues visions, regles i ambicions, la mirada que tenen sobre els territoris on viuen i les comunitats de les quals en són part. Aquests missatges produïts per elles mateixes són els més propicis per a arribar a una altra gent jove, ja siga pel boca-orella o pels canals de xarxes socials que manegen a nivell personal.

El paper dels treballadors i treballadores juvenils en aquest procés és principalment facilitar oportunitats per a la generació d'aquests espais creatius juvenils, així com trobar la manera d'acompanyar aquests nous grups de joves de la manera més subtil i menys intervencionista possible. Moltes vegades es tracta d'un treball a l'ombra i a mitjà i llarg termini, actuant per a generar les condicions favorables per al desenvolupament d'aquestes activitats i aquests espais de participació.

Tot seguit, llistem alguns exemples d'activitats creatives que es poden impulsar. Aquestes activitats van ser desenvolupades entre el 2021 i el 2022 dins del marc del projecte europeu "Peripheral Youth

Makers" (projecte presentat al final d'aquest manual) per diferents grups de joves residents en territoris rurals de l'Alt Palància (Castelló), Aragó, Itàlia i Portugal.

Totes les activitats van ser organitzades directament per grups de joves:

- ✓ Tallers de fotografia
- ✓ Impressions de camisetes
- ✓ Tallers de dansa
- ✓ Contacontes
- ✓ Monotípia i cianotípia
- ✓ Taller de teatre i improvisació teatral
- ✓ Realització de murals i tour sobre arts urbanes
- ✓ Batucada
- ✓ Organització de concerts

Espais i ecosistemes col·laboratius per a la cultura jove des de les perifèries

La manca de recursos i, en alguns casos, de referències al territori poden ser un obstacle per a l'emergència d'aquests espais de participació i creació juvenil a territoris rurals. En aquest sentit, és fonamental reflexionar sobre els recursos (persones, organitzacions

o espais) existents a cada territori per a poder definir una estratègia d'intervenció adequada a cada context.

El primer pas, per tant, és identificar agents i recursos i crear-hi un ecosistema d'individus i d'organitzacions implicades per a afavorir l'emergència d'una joventut participativa i creativa al seu territori. Si bé és cert que aquest treball previ fa més llarg el procés de posada en marxa de les

iniciatives juvenils, també fa que nasquen més fortes, ja que ja no depenen d'una sola persona o entitat. Les noves comunitats d'aprenentatge són una garantia de sostenibilitat per a aquests processos.

Algunes de les persones o organitzacions que poden participar en aquests ecosistemes participatius i creatius són les següents:

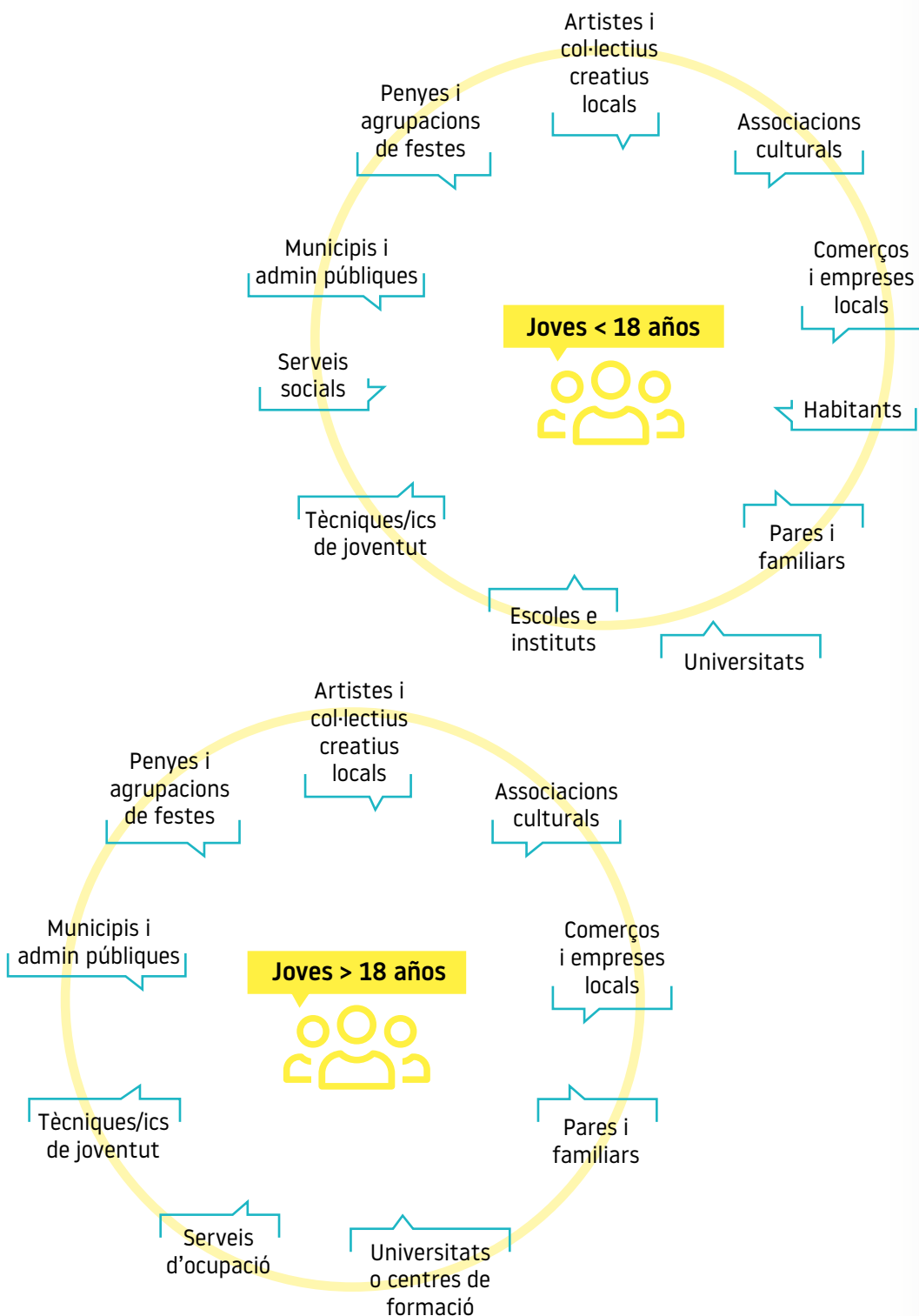
- + Artistes locals i col·lectius creatius informals
- + Associacions del territori
- + Comerços i empreses locals
- + Escoles, col·legis i instituts
- + Municipis i administracions públiques
- + Habitants
- + Tècniques i tècnics de joventut
- + Pares, mares i familiars
- + Penyes i agrupacions de festes
- + Serveis socials, d'ocupació o emprenedoria
- + Universitats

Per tant, el disseny d'estratègies o polítiques de joventut a cada territori ha de passar per la identificació i la implicació de les persones i organitzacions que constitueixen aquest ecosistema i així facilitar la definició, l'impuls i l'acompanyament d'aquests nous espais de participació i creació al món rural.

Per a identificar millor aquests actors locals i definir les estratègies necessàries per a la constitució d'aquestes comunitats locals, s'aconsella crear un "comitè de pilotatge" (compost per 3 o 4 persones o organitzacions) que reflexione sobre les condicions de desenvolupament d'aquests espais

de participació i adopte les decisions necessàries quan siga oportú. En aquests "comitès de pilotatge" ha d'estar directament representada la joventut, per a situar-la al centre d'aquestes noves estratègies.

Anàlisi d'un cas pràctic: l'exemple del festival Zigzag

Testimoni de **Chelo Santamaría**,
directora del festival ZIGZAG a Sot de
Ferrer (Alt Palància, Castelló) des del
2019

L'ART COM A EINA DE DINAMITZACIÓ RURAL:

A través de la gestió i la direcció de la batucada Punkadeira, hem tingut l'oportunitat de conèixer millor el teixit social del nostre territori (Alt Palància) i col·laborar amb associacions, col·lectius i institucions en diferents esdeveniments i contextos. Aquestes experiències ens van portar a donar forma a la idea de programar un festival d'art al carrer per a dinamitzar els nostres pobles.

Amb la col·laboració d'un ajuntament obert a facilitar espais i gestionar el finançament, i amb el nostre treball programant, organitzant i gestionant la logística, iniciarem el projecte al 2019 i ja portem 4 edicions.

La intenció principal és crear un festival d'arts accessible i transformador, apropant al nostre territori una visió alternativa a l'oci que habitualment es programa; amb valors, perquè no siga un oci buit i repetitiu. El feminisme, la sostenibilitat i la inclusió són els eixos que donen sentit a tota la programació. D'aquesta manera, la joventut pot gaudir de concerts, tallers, monòlegs o exposicions en un entorn segur i respectuós on els valors del festival estaran sempre presents, convertint l'oci en un oci educatiu i de qualitat.

REPTES AFRONTATS:

Crear un festival amb els pilars del feminisme, la sostenibilitat i la inclusió en un territori com el nostre ja té com a primer repte no provocar rebuig entre la joventut i la ciutadania pel desconeixement d'aquests termes. Hi ha molta informació confusa i de desprestigi cap al feminisme i l'ecologia i calen referents i experiències properes per a trencar aquests mites.

Portar un oci alternatiu amb noves narratives també ha estat un dels reptes més importants perquè, novament, el desconeixement pot causar rebuig.

MILLORES I ENCERTS:

El festival en si mateix ha estat un encert: encara queden moltes coses que es poden millorar, però podem dir que, a trets generals, ha tingut èxit. Centrant-nos en la joventut, queda molt per fer, ja que la participació ha estat molt baixa en comparació amb altres convocatòries festives habituals a la zona, com ara els bous i les discomòbils. Continua sent costós aconseguir participació i més a través d'un oci nou i alternatiu.

Estem veient la manera de donar més veu i escolta a la joventut perquè pugui participar dins de la programació i ser part activa de les noves iniciatives que van sorgint a la comarca.

Mobilitat europea: una eina per a activar i consolidar una joventut rural compromesa

Els projectes europeus en general i la mobilitat europea en particular també poden ser eines de gran utilitat per al desenvolupament d'estratègies per a la joventut en territoris rurals. A més de l'oportunitat econòmica que pot oferir als projectes locals, obrin un ventall de noves possibilitats per a joves, treballadors i treballadores juvenils i comunitats rurals en general.

Aquests projectes ofereixen l'opció de descobrir altres realitats, conèixer noves experiències en altres països, aprendre des de l'educació no formal, desenvolupar noves habilitats, inspirar-se o crear xarxes internacionals.

Aquestes trobades transnacionals poden també convertir-se en espais per a la construcció de grups que després poden seguir actius a nivell local.

Per tant, els ecosistemes locals de cultura jove han d'aprendre a conèixer i utilitzar aquestes eines perquè puguin beneficiar la joventut del territori. Tot i que hi ha un ampli ventall d'oportunitats per als territoris rurals des de les institucions europees, els programes Erasmus+ i Cos Europeu de Solidaritat són els més directament orientats al treball amb persones joves des de l'enfocament de l'educació no formal.

Erasmus+

Erasmus+ és un programa impulsat per la Unió Europea que intenta facilitar el desenvolupament educatiu, professional i personal de la ciutadania en diversos àmbits: educació, formació, joventut i esport.

El programa té tres línies principals d'actuació, conegudes com "accions clau".

Acció Clau 1: Mobilitat educativa de les persones

Acció Clau 2: Cooperació entre organitzacions i institucions

Acció Clau 3: Suport al desenvolupament de polítiques i a la cooperació

L'objectiu del programa és promoure i facilitar la mobilitat educativa tant de la joventut com del personal que treballa

amb persones joves, i promocionar valors com ara la cooperació, la creativitat o la inclusió entre les organitzacions dels àmbits de l'educació, la formació, la joventut i l'esport.

D'aquesta manera, s'espera que a través del programa Erasmus+ s'enfortisca la identitat europea de la ciutadania, que aquesta es convertisca en un agent actiu a la societat i que es compartisquen valors com l'equitat, la sostenibilitat o la inclusió.

A continuació, expliquem més detalladament alguns dels projectes que es poden desenvolupar gràcies al programa, incidint en els beneficis concrets que poden suposar per a la joventut que resideix en àrees rurals.

ACTIVITATS DE PARTICIPACIÓ JUVENIL:

Dins l'Acció Clau 1 del programa Erasmus+ trobem les activitats de participació juvenil. Són activitats al marge de l'educació formal que s'espera que promoguen, impulsen i faciliten la participació de la joventut a la vida democràtica d'Europa en tots els àmbits: local, regional, nacional i europeu.

Les activitats de participació juvenil poden estar liderades per organitzacions juvenils o bé per grups informals de joves, i poden ser transnacionals (involucrant organitzacions o grups de diferents països) o nacionals (portades a terme a nivell local, regional o nacional per grups informals de joves o organitzacions d'un sol país).

La finalitat d'aquestes activitats és oferir a les persones joves oportunitats perquè s'involucren i aprenen a participar a la societat cívica, conscienciar la joventut sobre els drets fonamentals i els valors comuns europeus i contribuir al procés d'integració europea o desenvolupar les competències digitals i l'alfabetització mediàtica.

.....
Els projectes han de tindre una duració d'entre 3 i 24 mesos i es financen amb 500 € al mes.

Oportunitats per a la joventut rural:

Per tindre l'opció de poder-se desenvolupar sense socis d'altres països, aquests projectes ofereixen una bona oportunitat perquè grups locals de joves puguin desenvolupar activitats als seus territoris. Per exemple, poden proposar la creació d'espais i activitats per a fomentar la participació juvenil o altres accions que limiten els frens que poden trobar als seus territoris.

PROJECTES DE MOBILITAT PER A JOVES: «INTERCANVIS JUVENILS»:

Dins de l'Acció Clau 1 del programa Erasmus+, trobem els intercanvis juvenils, que permeten a joves entre 13 i 30 anys trobar-se amb altres persones joves de diferents països per a aprendre i reflexionar sobre diferents temàtiques.

A través dels intercanvis juvenils s'espera facilitar el diàleg intercultural, treballar els possibles prejudicis i estereotips dels participants, conscienciar sobre temes socials i impulsar el compromís de la joventut envers la societat.

L'intercanvi juvenil té una duració d'entre 5 i 21 dies. En aquests projectes han de participar com a mínim dues organitzacions (almenys una organització d'enviament i una d'acollida) de diferents països. La subvenció de la UE cobreix els costos del viatge, així com altres despeses pràctiques relacionades amb les activitats necessàries per a l'organització de l'intercanvi.

Oportunitats per a la joventut rural:

La participació en intercanvis juvenils és una gran oportunitat per a la joventut rural per a viatjar a altres països i conèixer altres persones joves de tota Europa. Els permet eixir de la seua zona de confort i aprendre des de la diversitat cultural europea. Permet també a la persona responsable acompanyant crear un grup amb el qual podrà continuar treballant al tornar al seu territori. Per exemple, podria acompanyar i assessorar aquest grup per a organitzar un futur intercanvi juvenil al seu territori i convidar altres persones joves europees a conèixer la seua realitat.

PROJECTES DE MOBILITAT PER A TREBALLADORS I TREBALLADORES A L'ÀMBIT DE LA JOVENTUT:

A l'Acció Clau 1 del programa Erasmus+ també hi trobem els projectes de mobilitat per a treballadors i treballadores juvenils. Aquest tipus de projectes dona suport al desenvolupament professional de les persones que treballen a l'àmbit de la joventut, facilitant la creació d'enllaços entre les persones que hi participen.

En aquest marc, es poden desenvolupar visites d'estudi, cursos de formació o seminaris i tallers.

Les activitats de mobilitat han de tindre una duració d'entre 2 i 60 dies, i com a mínim han d'intervenir dues organitzacions participants (almenys una organització d'enviament i una d'acollida) de diferents països.

Oportunitats per a la joventut rural:

Aquest tipus de projecte suposa una gran oportunitat per a persones actives a l'àmbit de la joventut i de l'educació no formal. Els permet accedir a xarxes internacionals actives a l'àmbit de la joventut i desenvolupar estratègies per a l'organització de projectes i activitats interculturals destinades a les persones joves amb qui treballen. Aquestes experiències també els permeten conèixer altres organitzacions juvenils europees per a impulsar nous projectes en el futur.

ASSOCIACIONS DE COOPERACIÓ:

A l'Acció Clau 2 del programa Erasmus+ trobem els projectes d'associacions de cooperació, l'objectiu principal dels quals és que les organitzacions incrementen la seua capacitat per a treballar de manera conjunta a l'àmbit transnacional internacionalitzant-ne les activitats. S'espera que les organitzacions involucrades compartisquen, desenvolupen i apliquen pràctiques innovadores i iniciatives conjuntes que fomenten l'intercanvi d'aprenentatge i les bones pràctiques.

Una associació de cooperació és un projecte transnacional en què han de participar com a mínim 2 organitzacions de 2 països. La duració d'aquest tipus de projectes és de 12 a 36 mesos, i el pressupost varia des dels 30.000€ fins als 400.000€.

Oportunitats per a la joventut rural:

La participació en aquests projectes d'organitzacions actives en l'àmbit de la joventut permet establir estratègies a mitjà i llarg termini combinant activitats locals i internacionals. Són oportunitats per a desenvolupar o consolidar pràctiques innovadores d'educació no formal. Permeten inscriure les persones joves participants en dinàmiques més duradores i implementar programes continus que combinen intervencions al territori amb accions de mobilitat internacional.

Cos Europeu de Solidaritat

El Cos Europeu de Solidaritat és un programa de la Unió Europea que brinda l'oportunitat a joves d'entre 18 i 30 anys de portar a terme activitats de voluntariat a altres països o dins de la comunitat local.

PROJECTES DE VOLUNTARIAT:

Els projectes de voluntariat ofereixen a les persones joves l'oportunitat de contribuir al treball diari d'organitzacions especialitzades en activitats de solidaritat en benefici de les comunitats. Les activitats es poden desenvolupar a l'estranger o al país de residència de la persona participant. Es tracta d'una activitat no retribuïda que es fa durant un període de fins a 12 mesos.

El voluntariat es pot desenvolupar en àrees molt diverses, com ara la protecció del medi ambient, la mitigació del canvi climàtic o la inclusió social.

Hi ha diversos tipus de voluntariat:

Voluntariat individual: és un voluntariat a temps complet amb una duració de 2 a 12 mesos. Es pot fer al propi país de residència de la persona participant o a un altre país.

Voluntariat en equip: es tracta d'una activitat solidària que permet a grups de joves procedents d'almenys dos països diferents fer activitats de voluntariat per un període curt de temps, d'entre 2 setmanes i 2 mesos (per exemple, durant les vacances).

El programa finança els costos de viatge, allotjament i manutenció de les persones voluntàries, i els proporciona una assignació per a les despeses personals.

Oportunitats per a la joventut rural:

La participació en aquestes estades de voluntariat a altres territoris o països és una gran oportunitat per a les persones joves. També ofereixen a les comunitats rurals poder acollir persones joves d'altres països perquè coneguen la realitat rural.

PROJECTES SOLIDARIS:

Els projectes solidaris són activitats solidàries sense ànim de lucre ideades i desenvolupades per un grup d'almenys 5 joves a la seua localitat de residència. El projecte ha de tindre un tema clarament identificat en què el grup vol implicar-se (inclusió social, igualtat de gènere, medi ambient, compromís democràtic, etc.), desenvolupant activitats que contribuïsqwen a abordar desafiaments clau dins una comunitat local.

Els projectes els poden presentar organitzacions en nom del grup de joves. La duració del projecte és de 2 a 12 mesos, i es finança amb 500€ al mes.

Oportunitats per a la joventut rural:

Igual que les activitats de participació juvenil del programa Erasmus+, aquests projectes ofereixen a grups locals de joves l'oportunitat de desenvolupar activitats als seus territoris. Poden, per exemple, proposar activitats solidàries per a la comunitat enfocades cap a diferents públics: infància, joves, gent gran, etc.

En definitiva, aquests programes són una excel·lent oportunitat per a activar o consolidar dinàmiques de grups de joves a nivell local afegint-hi una perspectiva internacional. Com a treballador o treballadora en l'àmbit de la joventut en àrees rurals, si consideres que aquests programes poden ser útils per a la joventut del teu territori, has de saber el següent:

- Els programes europeus Erasmus+ i Cos Europeu de Solidaritat incentiven la participació de joves amb menys oportunitats. Així, les regles de participació són especialment flexibles per a facilitar la participació de joves en situació o risc d'exclusió. A més, els programes preveuen partides pressupostàries específiques per a cobrir totes les despeses que puguen derivar-se de la participació d'aquestes persones en els diferents projectes.
- Si creus que la participació de les persones joves del teu territori en aquests programes pot ser beneficiosa, no cal que dissenyes i presentes un projecte per a obtindre

finançament. Pots associar-te amb organitzacions d'altres països i que siguen elles les que presenten la sol·licitud de finançament. Pots incentivar fins i tot la participació de la joventut del teu territori en altres projectes que ja estiguen en marxa. A les xarxes socials, les organitzacions implicades solen anunciar diferents opcions de mobilitat. Informa les persones joves amb qui treballes perquè estiguen al corrent i puguen participar en aquests projectes.

- En qualsevol cas, si vols participar a Erasmus+ o al Cos Europeu de Solidaritat, contacta amb l'Agència Nacional Espanyola responsable de la gestió d'aquests programes. A la Comunitat Valenciana, l'IVAJ és l'entitat que representa l'agència nacional. El personal tècnic us informarà, assessorarà i guiarà durant tot el procés. No dubtes a contactar amb el servei.

Exemple de projecte europeu per a capacitar una joventut rural creativa: "Peripheral Youth Makers"

A continuació, presentem el projecte europeu #PeripheralYouthMakers (#PIM) com a exemple d'iniciativa en què les persones joves participants han estat les encarregades de promoure i posar en marxa respostes creatives com a solucions als reptes comuns de la joventut dels territoris rurals.

El projecte #PeripheralYouthMakers (#PIM) és una associació per a la cooperació, en el marc de l'Acció Clau 2 del programa Erasmus+.

En aquest projecte s'ha treballat amb joventut rural de la Comunitat

Valenciana, Aragó, Minho (Portugal) i Emilia Romagna (Itàlia), amb els objectius següents:

- + Fomentar la **participació juvenil** en iniciatives creatives dels seus territoris.
- + **Facilitar la col·laboració** entre la gent jove i donar suport a accions en xarxa.
- + **Afavorir la creativitat** i facilitar l'emergència de **noves narratives** sobre els seus entorns de vida.

#PeripheralYouthMakers

va nàixer per a impulsar un programa de suport a la joventut creativa on aquesta pugui generar noves narratives més atractives per als seus iguals. La joventut dels territoris rurals, en general, ha de marxar del poble per a estudiar, treballar o descobrir el món. A través d'aquest projecte, es va pretendre reforçar els vincles amb el territori perquè la gent jove es mantinga connectada i tinga ganes de tornar-hi, ja siga de manera puntual o definitiva.

Per això, les organitzacions sòcies del projecte van dissenyar un programa internacional i itinerant de capacitació de la joventut creativa de diferents zones rurals d'Europa amb la idea que foren les persones joves les que trobaren les formes i paraules per a generar moments i espais de trobada, de participació, de col·laboració i de creativitat per a la joventut dels seus territoris.

El projecte va tindre una duració de 16 mesos, en què les 4 organitzacions sòcies europees van col·laborar per a detectar, involucrar, formar i tutoritzar un grup internacional de 25 joves perquè proposaren activitats artístiques i culturals (concerts, tallers, mostres, fires, festivals, etc.) als seus respectius pobles i generaren així propostes innovadores per a fomentar la participació i el compromís de la joventut amb la seua comunitat.

Per a enfortir aquest procés, les organitzacions sòcies del projecte van organitzar 3 trobades formatives durant les quals les persones joves participants van poder aprendre i experimentar per a dinamitzar els seus territoris des de la participació, la col·laboració i la creativitat.

La primera trobada es va desenvolupar als Apenins italians, al poble de Ligonchio, del 4 al 10 d'octubre del 2021. Durant aquesta trobada, 16 persones joves van reflexionar juntes sobre les

problemàtiques de la participació juvenil a zones rurals. Van analitzar els obstacles i les oportunitats d'aquesta participació, així com les diferents formes que pot adoptar. Basant-se en aquestes reflexions, van definir de manera col·lectiva estratègies d'intervenció als diferents territoris.

La segona trobada formativa va tindre lloc a Arcos de Valdevez (Portugal) entre el 6 i l'11 de febrer del 2022,

i va reunir de nou 16 joves participants per a abordar la temàtica del treball en grup i de la col·laboració. Durant aquesta formació van analitzar les primeres activitats realitzades localment per les persones participants i van reflexionar conjuntament sobre els mecanismes col·lectius necessaris per a impulsar activitats culturals atractives als seus pobles. En paral·lel a aquest treball, van començar a dissenyar i planificar les activitats de l'última trobada internacional prevista a Espanya.

Aquesta última trobada va tindre lloc a la Via Verda d'Ojos Negros entre el 14 i el 20 d'abril del 2022.

En aquesta trobada itinerant es van reunir 25 joves i treballadors i treballadores juvenils dels països participants per a reflexionar de manera conjunta sobre noves narratives per als territoris rurals. Per a estimular aquestes reflexions, un grup de participants va viatjar amb bicicleta des d'Ojos Negros (Terol) fins a Sagunt (València) proposant una sèrie de tallers i intervencions artístiques als pobles que travessaven. Aquestes trobades, organitzades en col·laboració amb nombroses organitzacions locals (públiques i privades), van permetre avaluar en condicions reals les oportunitats i els reptes per a proposar aquestes noves narratives creades per la joventut rural i amb aquesta com principal objectiu.

En paral·lel a aquestes 3 trobades europees de capacitat de la joventut creativa dels territoris rurals, el grup de joves participants es va organitzar en grups locals per a plantejar activitats culturals enfocades cap a la joventut als seus respectius territoris i pobles. Aquests grups, amb el suport i la tutorització de les organitzacions sòcies del projecte, van plantejar una sèrie de tallers, fires, intervencions artístiques, concerts i festivals. Aquestes activitats als territoris els van permetre crear nous espais de trobada per a la joventut rural, proposant alternatives educatives i creatives per a la població en general. Les trobades locals també van ser l'espai perquè es consolidaren grups locals de joves. Alguns van plantejar propostes artístiques duradores al territori, mentre que altres van triar constituir-se com a associació per a estructurar millor els desenvolupaments futurs de les seues activitats culturals amb la comunitat local.

El projecte #PeripheralYouthMakers és una aposta de futur i inverteix en una joventut que considera clau per a construir territoris rurals participatius, creatius i resilients, proposant alternatives per a fer front als grans reptes de sostenibilitat de la nostra època. El projecte busca un model durador que permeta donar suport i acompanyar altres col·lectius de joves a través dels territoris perifèrics d'Europa.

Principals resultats:

- ✓ Més de 100 joves involucrats a les diferents trobades locals.
- ✓ Creació de grups locals #PIM als diferents territoris, actius en la dinamització dels seus territoris.
- ✓ Consolidació d'un grup europeu de joves #PIM per a la generació de nous projectes.

Seguiment:

Les organitzacions sòcies d'aquest projecte treballen ara per a crear i consolidar aliances locals, a més de regionals, nacionals o europees, que afavorisquen l'emergència i el suport d'aquests grups de joves #PIM i que puguen desenvolupar els seus propis espais de participació ciutadana, involucrant-se amb el futur de les comunitats.

- ✓ Presentació de sol·licituds per a projectes solidaris a Espanya i Itàlia (en el marc del programa Cos Europeu de Solidaritat) per tal de consolidar les activitats locals dels grups #PIM.
- ✓ Preparació d'una nova trobada creativa a l'estiu del 2023 a Portugal (intercanvi juvenil en el marc del programa Erasmus+).
- ✓ Preparació d'un projecte de capacitat per a educadors i educadores rurals, per a acompanyar espais i propostes creatives als seus territoris (associació de cooperació en el marc del programa Erasmus+).

Algunes referències i contactes

Portal de l'Agència Nacional Espanyola per al programa Erasmus+:

<https://www.injuve.es/erasmusplus>

Portal espanyol del Cos Europeu de Solidaritat:

<https://www.cuerpoeuropeodesolidaridad.injuve.es/es>

Contactes IVAJ: C/ Hospital, 11. 46001 - València

+34 963 108 569 / +34 963 108 590 / +34 963 108 592

erasmusplus_joventut@gva.es

GENERALITAT
VALENCIANA

IVAJ

Institut Valencià
de la Joventut

europimpulser
NETWORK